

Haridus- ja Teadusministeerium
Munga 18, 50088 Tartu
E-post: hm@hm.ee

Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium
Suur-Ameerika 1, Tallinn
E-post: info@mkm.ee

ARVAMUS

Edastame käesolevaga oma arvamuse seoses MKM-i poolt 02. juulil esitatud eraõiguslike TA asutuste tulemusosa valemiga projektiga ning täiendavad seisukohad Aavo Sõrmuse poolt 01. juulil HTM-le esitatud arvamusega TAIKS-i eelnõu kohta.

Seisukoht MKM-i tulemusosa määramise tingimuste projekti kohta

MKM-i koostatud eraõiguslikele teadus- ja arendusautustele teadus- ja arendustegevuse toetuse tulemusosa määramise tingimuste projekti selgituste kohaselt on tulemusrahastuse määramise aluseks olevate näitajate seadmisel MKMi kui rahastaja jaoks läbiv põhimõte stimuleerida mittemajanduslikku TA-tegevust ehk riigiabi raamistikuga välist tegevust. Teisisõnu, seda tegevust, mis ei ole äriühingu kui eraõigusliku TA asutuse jaoks seotud otse majandusliku tegevusega. MKMi sõnul on otsesemalt majandusliku väljundiga seotud TA-tegevuste rahastamiseks riigil riigiabi raamistikuga kooskõlalised toetused nagu rakendusuuringute programm, tootearendustoetus, mini-RUP jms.

MKM-i lähenemisviis ja läbiv põhimõte stimuleerida mittemajanduslikku TA-tegevust ei ole põhjendatud ega kooskõlas planeeritava TAIKS-i eesmärkidega. See, et TAIKS-ist eraldatavatest toetustest ei ole võimalik rahastada ettevõtjatest TA asutuste majandustegevust, tuleneb juba vastavate toetuste olemusest ning riigiabi raamistikust. See aga ei tähenda seda, et MKM peaks otsustama omaalgatuslikult, et TAIKS-i eesmärgiks on üksnes mittemajandusliku TA tegevuse stimuleerimine.

Juhime siinkohal tähelepanu TAIKS-i eelnõu seletuskirjas kirjeldatud seaduse eesmärgi punktile:

„TAKS-iga 1990-ndatel loodud teadus- ja arendustegevuse riiklik juhtimissüsteem ei ole tänapäeva oludes enam piisavalt tõhus ega mõjus. Juhtimissüsteem peaks edaspidi toetama teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni poliitika sidusust ja mõjusust, et toetada majanduslike ja ühiskondlike eesmärkide saavutamist, sh majandusstruktuuri muutmist. Senine rahastamismudel ei toeta selle kajastamist, millist teadussuundade arengut ja milliseid tulemusi riik ootab, lähtudes enda seatud prioriteetidest. Teadus- ja arendustegevuse rahastamine eri osaliste poolt on ebaselge, samuti on ebamäärane rahastamisvahendite otstarve ja ligipääs neile. Seaduses on kajastamata teaduseetika ja avatud teaduse korraldamise teemad ning osaliste vastutus.

Nendel põhjustel on algatatud teadus- ja arendustegevuse korralduse seaduse uuendamine. Seaduse uuendamise eesmärgid on korrastada seadus tervikuna ning viia see kooskõlla muutunud ootustega teadus- ja arendustegevusele (TA tegevus), täpsustada seaduses TA rahastamise põhimõtteid ning

võimaldada TA rahastamises senisest rohkem tulemusjuhtimist ja suunatust. Teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni korralduse seadus (edaspidi TAIKS) jääb alles eraldiseisva seadusena, olles üldseadus teadus- ja arendustegevusega tegelevate asutuste jaoks. Seaduses sätestatakse selgemalt teadus- ja arendustegevuse süsteemi osalised, nende rollid ning vastutus süsteemis. Seaduse koostamisel lähtutakse õigusloome heast tavast. Reguleeritakse minimaalselt vajalik ning keskendutakse lubava ja soosiva, mitte keelava raamistiku loomisele."

TAIKS-i eelnõu seletuskiri ütleb TA tegevuse ja innovatsiooniga seotud majanduslike eesmärkide edendamise kohta veel muuhulgas järgmist:

"Teadus- ja arendustegevuse korraldust reguleerib TAIKS, mis määratleb teadus- ja arendustegevuse korralduse alused, kindlustab teadus- ja tehnoloogialoome kui eesti kultuuri ja majanduse koostisosa säilimise ning edasise arengu õiguslikud alused." (TAIKS-i eelnõu seletuskiri, lk 4).

"TAIKS-is käsitletakse innovatsioonisüsteemi koostoimes teadus- ja arendustegevuse korraldamise süsteemiga ning kavandatav juhtimissüsteem toetab teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni poliitika sidusust ja mõjusust majanduslike ja ühiskondlike eesmärkide saavutamisel." (TAIKS-i eelnõu seletuskiri lk 4-5).

Eelnevast tuleneb, et TAIKS-i eesmärgiks on TA tegevuse ja innovatsiooni edendamine majanduslike ja ühiskondlike eesmärkide suunas liikumisel. Seaduse eesmärkide seas ei ole nimetatud mittemajandusliku TA tegevuse ja innovatsiooni edendamist. Oluline on mõista seda, et ka majanduslik TA tegevus on kasulik Eesti riigile, majandusele, innovatsiooni ja teaduse arengule riigis ning selle käigus luuakse avalikke hüvesid. Seetõttu puuduvad põhjused ja alused jätta majanduslik TA tegevus tulemusrahastuse määramise kriteeriumite seast välja.

Sellela, et MKM keskendub üksnes mittemajanduslikule TA tegevusele, MKM mitte ainult ei välju põhjendamatult uue TAIKS-i kehtestamise eesmärkidest, vaid jätab eraõiguslikud TA asutused oluliselt kehvemas seisukohta võrreldes varasema baasfinantseerimise süsteemiga. On tõsi, et tulemusrahastamine moodustab uuest TA tegevuse toetusest üksnes 30% ning ülejäänud 70% tuleneb baasrahastusest, seega üleminek uuele süsteemile on järk-järguline, kuid see ei muuda fakti, et järk-järgult liigutakse ikkagi negatiivses, ettevõtjatena tegutsevaid TA asutusi kahjustavas suunas. Seega ei ole see 30/70 jaotus suur lohus nendele TA asutustest ettevõtjatele, kes peavad uue seaduse kehtestamisel arvestama, et nendele eraldatav TAI toetus hakkab järk-järgult ja aastast aastalt kahanema.

Rõhutame siinkohal, et igal juhul oli juba varasema baasfinantseerimise süsteemi alusel ja on ka edaspidi TA toetuse puhul välistatud rahastuse kasutamine ettevõtja majandustegevuseks, kuivõrd tulenevalt riigiabi reeglitest on antud rahastuse kasutamine majanduslikeks eesmärkideks keelatud. Kuid see, et TAIKS-i alusel eraldatavatest rahastamismeetmetest ei ole lubatud rahastada ettevõtja majandustegevust, ei tähenda mitte seda, et rahastamise eraldamisel ei oleks asjakohane arvesse võtta ettevõtjast TA asutuse TA tegevuse ja innovatsiooni produktiivsust ja panust Eesti majandusse.

Nõus ei saa olla ka mõttega, et majandustegevusega seotud TA tegevuse jaoks on juba piisavad toetused. On tõsi, et nt patenditaotluste ja patentide hankimiseks on toetusi olemas, kuid selliseid riiklikke toetusi, mis toetaks või võtaks arvesse patentide kvaliteeti ehk patentidest saadavat tulu, ei ole. Samas peaks see olema just üks kõige olulisem kriteerium TA tegevuse tegeliku kvaliteedi mõõtmisel. Seega ei saa kuidagi olla nõus sellega, et see kriteerium täielikult välja jäetakse. Samuti ei ole võimalik olla nõus sellega, et majandusliku TA tegevuse toetamiseks on teiste riiklike meetmetega juba piisav rahastus tagatud. Eraõiguslike TA asutuste toetamisel peaks tingimata olema üks olulisemaid näitajaid see, kui palju need eraõiguslikud TA asutused oma TA tegevusega toetavad majandust ning kui kasulik on nende TA tegevus Eesti majanduse arengule. See põhimõte tuleb välja ka ülalpool viidatud TAIKS-i eelnõu seletuskirja punktidest.

Kommentaariid Aavo Sõrmuse arvamusele TAIKS-i eelnõu kohta

Icosagen nõustub Aavo Sõrmuse poolt esitatud arvamusega TAIKS-i eelnõu kohta ning sekundeerib selles toodud seisukohtadele. Võttes arvesse, et tulemusrahastamise kriteeriumite (§ 17 lg 4) sisuline arutelu eraõiguslike teadus- arendusasutustega on MKM-i poolt planeeritud käesoleva nädala teise poolde, soovime omalt poolt etteruttavalt erilist tähelepanu juhtida tulemusrahastamise kriteeriumitega seotud küsimustele:

TA asutuse panus patentide ja patenditaotluste loomisesse on otseses korrelatsioonis TA asutuse panusega innovatsiooni, millest tulenevalt peaks patentide ja patenditaotluste arv olema oluline kriteerium tulemusrahastamise eraldamisel. Eraldi tasub tähelepanu juhtida ka tõsiasjale, et nii Eestis kui EL-is laiemalt on äärmiselt suur innovatsiooni väljavoolu probleem ning USA ja Aasia patenditaotluste arv on jätkuvalt nii kogunumbrites kui per capita näitajates Euroopa Liidust tuntavalt ees. [1] Selle mahajäämuse parandamiseks ning EL-i ettevõtjate konkurentsivõime parandamiseks innovatsiooni valdkonnas on hädavajalik patentide ja patenditaotluste arvu kui ühe peamise innovatsiooni näitaja tunnustamine. Eeltoodud põhjustel on äärmiselt oluline tagada, et uue TAIKS-i ja selle alusel kehtestatavate määruste alusel jääks patentide ning patenditaotluste koefitsient tulemusrahastuse eraldamisel vähemalt sama suureks võrreldes teiste tulemuslikkuse näitajatega, nagu on olnud siiani TAKS-i alusel. Vastasel juhul töötaks uus TAIKS otseselt vastu oma nimetatud innovatsiooni edendamise eesmärgile.

- Patentide ja patenditaotluste arvu kõrval peaks vähemalt sama oluliseks hindamiskriteeriumiks olema ka vastavate patentide ja patenditaotluste elujõulisus ja kvaliteet. Kehtiva TAKS-i alusel kehtestatud määruse nr 11 § 31 lg 1 järgi on siiani olnud baasfinantseerimise suuruse määramisel üheks olulisemaks näitajaks olnud TA asutuse tulud litsentside müügist, patentidest ja kaitse alla võetud taimsortidest. Uue TAIKS-i eelnõu seletuskirja kohaselt ei ole tulemusrahastuse eraldamisel äriühingutena tegutsevate eraõiguslike teadus- ja arendusasutuste puhul enam kavas arvestada tulemusnäitajana ettevõtetelt tellimusena saadud lepinguid. Patentidest ja litsentsidest saadud tulude kui tulemusnäitajate TAIKS-ist välja jätmine ei ole põhjendatud ning on otseses vastuolus innovatsiooni edendamise eesmärgiga. Tulud litsentsiasudest on väga hea patentide ja patenditaotluste väärtuse indikaator. Innovatsiooni alases teaduskirjanduses on palju arutletud patentide väärtuse väga asümmeetrilise jaotuse teemal, st vähesed patendid on väärtuslikud (tulu toovad) ja enamik patente on praktiliselt olematu majandusliku mõjuga. Eeltoodud põhjustel on oluline, et patentide ja patenditaotluste arvu kõrval on tulemusrahastuse suuruse määramisel olulise kaaluga tulemus- ja kvaliteedinäitajaks ka mingisugune indikaator, mis väljendab patentide väärtust. Kõige loogilisem ja selgemini mõõdetav indikaator olekski just patentidest, patenditaotlustest, tehnoloogiast ja nende litsentsidest saadav tulu. See näitaja peaks olema ühel olulisemal kohal tulemusrahastuse suuruse määramisel, kuivõrd see peegeldab kõige paremini TA asutuse poolt tehtava TA tegevuse tulemuslikkust ja kvaliteeti ning TA tegevuse tulemuste tegelikku väärtust majanduses.
- Lisaks patentidele, patenditaotlustele ja nende kvaliteedi indikaatoritele peab tulemusrahastuse tulemuslikkuse ja kvaliteedi näitajate hulgas olema vähemalt sama olulise kaaluga ka TA asutuse TA tegevuste (sh EAS, ETAG ja EK-lt kaasatud rahastusega arendusprojektid) maht. Ka need on olulised TA asutuse tegevuse tulemuslikkuse mõõdikud, mida on siiani täna kehtiva määruse nr 11 § 31 p-de 4)-6) alusel baasfinantseerimise määramisel arvesse võetud. Uue TAIKS-i alusel nimetatud tulemuslikkuse ja kvaliteedi näitajate kaalu vähendamine kahjustaks oluliselt neid TA asutusi, kes tegelevad innovatsiooniga pädevate asutuste poolt väärtuslikuks hinnatud projektide raames. EIS-i, ETAG-i, EK ning teiste sarnaste riiklike ja rahvusvaheliste organisatsioonide poolt saadava rahastuse maht TA projektide läbiviimiseks on selgelt mõõdetav indikaator TA asutuse poolt tehtava TA tegevuse kvaliteedi ja tulemuslikkuse

kohta ning seetõttu peab nimetatud kvaliteedi ja tulemuslikkuse näitaja jääma ka edaspidi tulemusrahastuse eraldamisel vähemalt sama kaalukaks hindamiskriteeriumiks.

[1] Vt nt <https://www.eib.org/en/press/all/2022-208-new-report-despite-impressive-patent-activity-europe-s-small-deep-tech-businesses-lag-behind-their-us-counterparts>.

Lugupidamisega

Mart Ustav
Icosagen Cell Factory OÜ juhatuse liige

Icosagen Cell Factory OÜ

Eerika tee 1, Õssu küla, Kambja vald 61713 Tartumaa
Phone +372 7373 7080, Fax +372 737 7077, info@icosagen.ee
Reg No: 10565884, VAT No: EE100573055
www.icosagen.ee